

มารู้จักฉลากสิ่งแวดล้อมกันเถอะ

วราภรณ์ กิจชัยนุกูล

นักวิทยาศาสตร์ชำนาญการพิเศษ

คำสำคัญ ฉลากสิ่งแวดล้อม ฉลากเขียว

ฉลากสิ่งแวดล้อม^[1] (Environmental labels) หมายถึงฉลากที่กำกับผลิตภัณฑ์หรือบริการว่าเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยในกระบวนการผลิตหรือใช้งาน สามารถลดการใช้ทรัพยากรหรือลดการก่อมลพิษ เป็นข้อมูลที่ทำให้ผู้บริโภคทราบว่าผลิตภัณฑ์นั้นเน้นคุณค่าทางสิ่งแวดล้อมและเป็นทางเลือกหนึ่งที่ทำให้ผู้บริโภคเลือกซื้อสินค้า/บริการได้ถูกต้องตามความประสงค์ในการมีส่วนร่วมเพื่อลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการบริโภคทรัพยากรของตน ด้านผู้ผลิตหรือผู้จัดจำหน่ายมีส่วนร่วมได้โดยการปรับปรุงคุณภาพสินค้าหรือบริการของตนโดยเน้นถึงการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด ในขณะเดียวกันผู้ผลิตหรือผู้จัดจำหน่ายได้รับผลประโยชน์ในแง่ของกำไร เนื่องจากมีความต้องการบริโภคผลิตภัณฑ์ฉลากสิ่งแวดล้อมมากขึ้นภายใต้กลไกตลาด

ฉลากสิ่งแวดล้อมจัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ลดการใช้พลังงาน ลดการปล่อยสารพิษ ลดปริมาณขยะ เสียง ผ่านทางการผลิตและบริโภค ทั้งยังช่วยโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้กับผลิตภัณฑ์ ที่มีคุณภาพ และมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์ที่ทำหน้าที่อย่างเดียวกัน

ประเภทของฉลากสิ่งแวดล้อม โดยทั่วไปแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่

ประเภทที่ 1 (ISO 14024) เป็นการสำแดงเครื่องหมาย รักรักษ์สิ่งแวดล้อม (Eco-label) โดยองค์กรกลางที่เป็นหน่วยงานอิสระ (Third party) เป็นผู้รับรองว่าสินค้านั้นเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ดีกว่าสินค้าประเภทเดียวกันอย่างไร (คนกลางเป็นคนออกฉลาก ไม่ใช่ผู้ซื้อ ไม่ใช่ผู้ขาย) ตัวอย่างฉลากประเภทที่ 1 เช่น Eco Flower ของสหภาพยุโรป, Blue angle ของเยอรมนี, Nordic Swan ของกลุ่มประเทศนอร์ดิก, Eco mark ของญี่ปุ่น, Environmental Choice ของแคนาดา และฉลากเขียวของไทย เป็นต้น

ประเภทที่ 2 (ISO 14021) เป็นการใช้ข้อความหรือสัญลักษณ์โดยผู้ผลิต (บุคคลที่หนึ่ง) จึงมักเรียกว่าการรับรองตนเอง (self-declare) กล่าวคือ รับรองว่าตัวเองดีต่อสิ่งแวดล้อมอย่างไร เช่น ถุงของห้างสรรพสินค้าที่จะประทับตราว่าถุงนี้สามารถย่อยสลายได้ มีโลโก้ที่ออกแบบเอง เพื่อบอกว่าผลิตภัณฑ์ของตนเองดีต่อสิ่งแวดล้อมโดยไม่ได้พิจารณาตลอดทั้งวัฏจักรชีวิตของผลิตภัณฑ์ และไม่มีกลไกการตรวจสอบโดยบุคคลที่สาม จึงมีการบัญญัติมาตรฐาน ISO 14021 ขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ โดยมาตรฐานฉบับนี้กำหนดเงื่อนไขสำคัญของการสำแดงที่ดี และการให้ความหมายของคำศัพท์สิ่งแวดล้อมที่พบบ่อย รวมถึงวิธีการใช้คำศัพท์ดังกล่าว เพื่อให้ใช้ได้อย่างถูกต้อง

ประเด็นความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมที่มีการเผยแพร่โดยทั่วไป ตามที่กำหนดในมาตรฐาน ISO 14021: 1999 มี 14 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. สามารถย่อยสลายได้ (Compostable)
2. สามารถแตกสลายได้ (Degradable)
3. ออกแบบเพื่อให้ง่ายต่อการแยกชิ้นส่วน (Designed for disassembly)
4. มีอายุการใช้งานที่ยาวนาน (Extended life product)
5. พลังงานที่นำกลับมาใช้ใหม่ (Recovered energy)
6. สามารถแปรสภาพใช้ใหม่ได้ (Recyclable)
7. มีส่วนประกอบจากวัสดุรีไซเคิล หรือ ของเสีย (Waste) จากกระบวนการอื่นๆ (Recycled content)
8. ลดการใช้พลังงานในช่วงการใช้งาน (Reduced energy consumption)
9. ลดการใช้ทรัพยากร (Reduced resource use)
10. ลดการใช้น้ำ (Reduced water consumption)
11. สามารถใช้ซ้ำและเติมใหม่ได้ (Reusable or refillable)
12. ลดของเสีย (Waste reduction)
13. วัสดุหมุนเวียน (Renewable material)
14. การใช้พลังงานหมุนเวียน (Renewable Energy)

นอกจากนี้ตามมาตรฐาน ISO 14021 ได้เพิ่มเติมแนวทางความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในฉลากประเภท 2 (รับรองตนเอง) ไว้อีก 2 ประเด็น คือ

- ความยั่งยืน (Sustainable)
- การปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก (Greenhouse Gas Emission, GHE claims)

ทั้งนี้ทั้งสองประเด็นข้างต้นสามารถเปิดเผยข้อมูลในรายงานความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมได้แต่ไม่ถือว่าเป็นประเด็นในการรับรองเรื่องความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของผลิตภัณฑ์/บริการ

ประเภทที่ 3 (ISO 14025) เป็นประเภทที่บอกรายละเอียดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ในการใช้พลังงาน ทรัพยากรธรรมชาติและปริมาณมลพิษที่เกิดขึ้นซึ่งมีลักษณะคล้ายกับฉลากโภชนาการ ฉลากประเภทนี้จะบ่งบอกถึงผลกระทบของผลิตภัณฑ์ต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีการ แสดงข้อมูลสิ่งแวดล้อมโดยรวม (Environmental information) เพื่อให้ผู้บริโภคทราบถึงผลกระทบของสินค้าต่อสิ่งแวดล้อมได้จากการเผยแพร่ข้อมูลเชิงปริมาณเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลกระทบ เรียกว่า การประเมินวัฏจักรชีวิตของสิ่งแวดล้อม (Life Cycle Assessment, LCA) ตามมาตรฐาน ISO 14040 มีหน่วยงานอิสระ หรือองค์กรกลางที่เป็นที่ยอมรับ ทำหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนที่จะประกาศลงกับผลิตภัณฑ์นั้นๆ ต่อไป ตัวอย่างสามารถดูรายละเอียดได้จากโครงการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไม้และเครื่องเรือนภายใต้กฎเกณฑ์ด้านสิ่งแวดล้อมโลก

หมายเหตุ: บางครั้งได้มีการจัดประเภทเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งประเภท คือ ประเภทที่ 4 เป็นฉลากที่เรียกว่า Single

Issue คือซูเปอร์เด็นเดียว เช่นประหยัดพลังงานในคอมพิวเตอร์ (Energy Star) ประหยัดพลังงานในเครื่องใช้ไฟฟ้า (ฉลากประหยัดไฟฟ้าเบอร์ 5)^[1]

ประโยชน์ของฉลากสิ่งแวดล้อม^[3]

-เป็นฉลากที่รับรองหรือให้ข้อมูล และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของผลิตภัณฑ์ กิจกรรม บริการ หรือ สิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้บริโภค

-เป็นข้อมูลในการตัดสินใจสำหรับการพิจารณาเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ หรือใช้บริการ นั้นๆ

-เป็นเครื่องมือรักษาสิ่งแวดล้อมผ่านทาง การผลิตและการบริโภค

-เน้นคุณค่าทางสิ่งแวดล้อม

เอกสารอ้างอิง

1. สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ศัพท์สิ่งแวดล้อม, [ออนไลน์] [อ้างถึง 10 ตุลาคม 2558] เข้าถึงได้จาก:
http://www.onep.go.th/library/index.php?option=com_content&view=article&id=28:2012-03-12-03-05-52&catid=22:2012-03-12-02-54-55&Itemid=31
2. หน่วยความเป็นเลิศด้านยาง (Rubber intelligence unit) สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม. ฉลากสิ่งแวดล้อม. [ออนไลน์] [อ้างถึง 10 ตุลาคม 2558] เข้าถึงได้จาก: <http://rubber.oie.go.th/fileฉลากสิ่งแวดล้อม.pdf>
3. ศูนย์เทคโนโลยีโลหะและวัสดุแห่งชาติ. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับฉลากสิ่งแวดล้อม [ออนไลน์] [อ้างถึง 10 ตุลาคม 2558] เข้าถึงได้จาก:
<http://www2.mtec.or.th/website/backend/app/filemn/uploads/18062012Tepy2/EcoLabelre.pdf>
4. ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมด้านสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2557, *แนวทางแสดงความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของสินค้าและบริการสำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชน*, พิมพ์ครั้งที่ 2, บริษัทลายเส้นครีเอชั่น จำกัด, 109 หน้า.

โครงการฟิสิกส์และวิศวกรรม

กรมวิทยาศาสตร์บริการ

โทร. 0 2201 7142

E-mail : waraporn@dss.go.th

ธันวาคม 2558